

חב ינני ואלמדה

אוצרות דעת, נטפי חיוזוק ופרקי הדרכה מלווקטים מאוצר שיעוריו של הגה"ח רבי שמעון שפיצער שליט"א

תכלית השלימות!

נאמין, נחזור ונשנן: כל מה שה' עושה – לטב עבד!

הוי אומר: כאשר ייקלע האדם למצוקה, ויתעורר לשאול: היתכן! אם הקב"ה יודע מה מועיל לי, מדוע אינו מוציאני מן המצוקה? **ישכיל ויבין, שכל מה שנעשה לאדם, יהיה מה שיהיה, אינו אלא להועיל לו ולהטיב לו, ובוודאי הקב"ה מביאה עליו כדי להוליך אותו אל תכליתו ולהטיב לו באחריתו.**

בין אם אתה סובל יסורים, בין אם מישוה התפרץ עליך 'לחינם', בין אם אתה רואה שהיצר הרע מקשה עליך כל-כך, ואתה עומד ושואל - 'מדוע? למה החיים בזה העולם צריכים להיות קשים כל-כך?' תדע: שכמו שילד קטן אינו מבין מדוע אין אביו נותן לו להתקרב אל האש או לכלים מסוכנים, כך לעולם לא תוכל להבין מדוע הקב"ה מקשה עליך את החיים. והרי הפער בין שכלך הדל לבין השכל העליון, גדול בהרבה מהפער שבין שכל התינוק לבין שכלו של החכם מכל אדם, ולכן **אם אתה רואה שהקב"ה מביא עליך משהו, תאמין שהוא יודע בחוכמתו שהדבר טוב בשבילך, אע"פ שעכשיו אינך מבין למה!**

זהו סיכומה של הוספה זו: **יזכור האדם שהקב"ה יודע מה הטוב ביותר בשבילו, ולכן אם זה מה שהקב"ה זימן לו, אין זה אלא מפני שזהו הטוב ביותר בשבילו, ובוודאי הוא מועיל לו ומוליכו אל תכליתו, ולא כפי שנדמה לו בשכלו הדל שאינו מועיל לו!**

חשבון שכלי עדיף

אכן כאן יש להעיר שאם נתבונן בפרק השני נראה, שהגם שבתחילה כשביאר המחבר מה גורם לו לאדם לבטוח בזולתו, מנה סיבה זו בין שאר הסיבות, בהמשך כשביאר שכל הסיבות נמצאות רק אצל הקב"ה והביא להן פסוקים, לא מנה אותה ביניהן.

וטעם הדבר, כי בפרק השני בא המחבר רק להוכיח שכל

שנתם יוכלו לומר בפרוטרוט איך המכונה עובדת, מה הורס אותה ואיך מתקנים אותה וכו'.

ראובן קנה מכונת כביסה לא מזמן, והנה הוא רואה עכשיו שהיא נוזלת מים, לא זו אף זו היא מוציאה בעת פעולתה רעש מחרשי אוזניים. מיד הוא מתקשר לחברת הייצור 'זועק בבהלה: 'המכונה מקולקלת! קניתי אותה רק לפני חודשיים!'

הטכנאי מעבר לקו מרגיעו ואומר בקול נינוח: 'לא, לא, המכונה איננה מקולקלת. הסתכל למטה בצד ימין ותראה כפתור אדום. כנראה הוא קפץ החוצה. לחץ אותו חזרה פנימה ותראה שהמכונה תחזור לפעול כבתחילה!'

ראובן עושה כהוראתו והמכונה חוזרת לפעול כמימים ימימה, ועכשיו ראובן שואל כמשתומם: 'איך ידע? מי גילה לו רז זה?' ואנו תמהים על תמיהתו של ראובן - 'הלא טכנאי זה בנה את המכונה, ובוודאי מכיר הוא בעל פה את כל כפתוריה וזיזיה מבפנים ומבחוץ, ויודע היטב מה גורם לה להרעיש ומה גורם ליזול מים...'

הכול לטובתך

ממשיך המחבר: **"ואם יהיה זה נמצא בעושים מבני אדם, אשר לא יחדשו במעשיהם זולתי צורה מקרית (הם לא מחדשים יש מאין, אלא מצרפים חומרים קיימים ועושים מהם צורה. וכגון הבונה ארון עם מגירות, שלוקח עצים ועושה מהם דפנות, ואחר-כך מביא ברזל ועושה מהם צורת מסילות וקובעם בחדרים, וכן הלאה), אך השרש והצורה העצמית אין להם בהם שום תחבולה ולא יכלת לחדשם (אין להם שום יכולת ליצור את החומר) - ואשר חדש שרש האדם (יש מאין) וצורתו ותכונתו וסדר חבורו, הוא החכם היודע בעניני תועלותיו ונזקיו והטוב לו בעולמו ואחריתו בלי ספק, כמו שנאמר (ישעיה מו, יז): 'אני ה' אלקיך מלמדך להועיל מדריךך בדרך תלך', ואמר (משלי ג, יב): 'כי את אשר יאהב ה' יוכיח וגו'."**

בתחילת פרק שלישי חוזר רבינו המחבר על שבע הסיבות הגורמות לאדם לבטוח בהקב"ה, ומבאר שההתבוננות בשבע סיבות אלו, היא אחד מתוך חמש יסודות שצריכים לאמץ כדי להיות בעלי בטחון. ונתבאר שתוך כדי

חזרתו של רבינו המחבר על שבע הסיבות, הוא מוסיף בהן הוספות נכבדות מאוד, והנה בראשונה שבהן, שהיא שהקב"ה הוא מקור הרחמים, כבר הרחבנו בגיליונות האחרונים, וכעת נעבור אל הסיבה השניה מתוך השבע ונראה מה הוא מוסיף עליה.

מאי יבוא עזרי

זה לשון רבינו המחבר: **"השני (הסיבה השניה מתוך השבע), כי הבורא יתעלה לא יעלמו ממנו אפני תועלת האדם (כלומר: כל מיני צרכי האדם בכל מצב שהוא נמצא)."**

הנה לפעמים עומד האדם בחוסר אונים ושואל: 'מאי יבוא עזרי? הוא עומד בפני פרשה מורכבת, אם בענייני ממון, אם בענייני שידוכים, אם בענייני בין אדם לחבירו, ואינו רואה שום דרך להחלץ ממנה, והרי הוא שואל ולבו בוכה: 'האוכל להחלץ פעם מפרשה זו ולחיות חיי נחת?' יידע אדם זה שיש עצה בשבילו, והיא מוכנת ומזומנת בידיו של הקב"ה ובשום אופן אינה נעלמת ממנו.

הטכנאי והמכונה

וממשיך המחבר: **"והדין נותן זה מפני שהוא אחד ממעשיו, ואין מי שיוודע באופני תקנות העשוי והפסדו ובפגעים המשיגים אותו ובאופני מחלתו וארוכותו (מלשון ארוכה ומרפא), יותר מעושהו."**

כלומר: אפילו ביצירות בני אדם כך הוא. צא ולמד, למשל, מבני אדם שבונים מכונות, שאפילו באמצע

התבוננות

בין אם אתה סובל יסורים, בין אם מישוה התפרץ עליך 'לחינם', בין אם אתה רואה שהיצר הרע מקשה עליך כל-כך, ואתה עומד ושואל - 'מדוע? למה החיים בזה העולם צריכים להיות קשים כל-כך?'

תדע: שכמו שילד קטן אינו מבין מדוע אין אביו נותן לו להתקרב אל האש או לכלים מסוכנים, כך לעולם לא תוכל להבין מדוע הקב"ה מקשה עליך את החיים!

והרי הפער בין שכלך הדל לבין השכל העליון, גדול בהרבה מהפער שבין שכל התינוק לבין שכלו של החכם מכל אדם! ולכן **אם אתה רואה שהקב"ה מביא עליך משהו, תאמין שהוא יודע בחוכמתו שהדבר טוב בשבילך, אע"פ שעכשיו אינך מבין למה!**

אל תעצור את השפע!

השומר עיניו מראות ברע – פרנסתו מצויה ומזומנת!

שמירת עיניים בדורנו – התבוננות, עצות והבנות בענין חשוב זה – פרק ג'

שואל: 'קיימתי בעצמי 'עֶשֶׂר בשביל שתתעשר' ואעפ"כ איני מכסה את החודש...' יתכנו לזה כמה תשובות, אבל **בראש ובראשונה יבדוק את מצב שמירת העיניים שלו, ואם יגלה שהוא לקוי בזה, יבין ששאלתו אינה שאלה, כי באמת נתקיים בו עשר בשביל שתתעשר, והראיה, שהרי לקח הנאות רבות כל-כך מכל הבא ליד, ואלמלא היה נותן מעשר, לא היה מוצא מאין ליקח אותן הנאות!**

~ ב' ~

הנאה שהיא הוצאה יתירה

ואכן הדברים ברורים שזה כלול במה שאמרו במסכת **ביצה** (טז, א) "כל מזונותי של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים, שאם פחת - פוחתין לו, ואם הוסיף - מוסיפין לו". אם יבזבז האדם את ממונו שקצבו לו לדברים בלתי ראויים, יחסר לו בהמשך. הוא יראה זאת בבירור, איך שהוא נעשה לחוץ בפרנסתו.

ומה נקראת 'הוצאה יתירה'? שהקב"ה נתן לו שפע והוא השתמש בו לדבר בלתי ראוי. אופן אחד הוא שלוקח את הכסף ומבזבז אותו בשביל הנאות מיותרות, והאופן השני הוא שהוא הולך ישירות אל ההנאות ולוקח אותן לעצמו, שבוודאי אינו יכול לבזבז אחר-כך בתלונות, כי מי ביקש זאת מידו לבזבז את כספו בלי חשבון.

והרי הוא דומה בזה למי שהלך ורוקן את ארנקיהם של קרוביו וידידיו בדברו על לבם שהוא צריך להשיא את בנו ואין בידו פרוטה לפורטה, וכשבאו לאחר מכאן לשמחת החתונה, ראו איך ערך שמחה מפוארת משל היה הברון רוטשילד, שבוודאי תרגז בטנם על כך ויותר לא יתנו לו אף לא פרוטה אחת. כך שח לי פעם יהודי אחד, שהיה בחתונה כזאת ובאמצע השמחה נאלץ לצאת ולשוב לביתו, כי לא היה מסוגל לראות את האגרסלים והפרחים היקרים שהוא עצמו אינו רוכש לעצמו בשמחותיו, בעוד כאן התאמץ ליתן לבעל השמחה דמים מרובים יותר מכפי יכלתו מפני שנחשב לנצרך...

הקב"ה נותן

צריך לזכור זאת! הקב"ה נותן, 'שעשה לי כל צרכי'. הוא נותן את צרכי הגוף, הוא נותן את צרכי הנפש, אבל מבזבזים את השפע. ברשימת תקנות השמחות שמוצאים בקהילות הקודש יש מקום להוסיף כמה סעיפים. האדם לוקח הנאות מכאן, לוקח הנאות משם, ואחר כך אין לו איך להשיא את צאצאיו. הקב"ה נותן. אינך צריך להשתגע עם סגולות שונות ומשונות. **תן צדקה, התחזק באמונה ובטחון, ומכאן ואילך רק תיזהר שלא לבזבז את השפע שנותנים לך, והנה תגלה להפתעתך שאתה מקבל את כל צרכי סיפוקך!**

אפשר לבחון זאת. יש אלפי אברכים ובעלי בתים שעובדים על עצמם ושומרים על עיניהם שלא לראות ברע, ומתחזקים בזה באופן קבוע, על-ידי קריאת עלונים (כגון עלון 'תהור עיניים' שמופץ באופן קבוע זה כמה שנים) ושמיעת דברי חיזוק, וכל אחד מהם זוכה לסייעתא דשמיא עצומה שאי אפשר לתאר בכלל.

וכאמור, אין זה בגדר שכר, אלא מפני שכך הוא סדר הבריאה. השכר שמוזר לך בעולם הבא ואינו נפגם מזה שאתה מתפרנס בכבוד, כי מה שאתה מתפרנס בכבוד הוא מחמת שכן הוא סדר הבריאה, כי הקב"ה נותן לחם

בשביל לעזור להם בלימודם. וכמו כן יתכן להיפך שמחמת חשבונות שמים יצטרכו בניו להתמודד עם קשיים בקריאה והבנה וכו', ואז השפע יתלבש אצלו בכסף, כדי שיוכל לשלם למומחים ולמורים פרטיים בשביל לעזור להם בלימודם. לפעמים יעשה הקב"ה כך ולפעמים יעשה כך, ובהדי כבשי דרחמנא למה לנו.

ובכן, היות שנודע לנו שהשפע אחד הוא, אלא שהוא יכול להתלבש בכמה לבושים, נמצא שאם האדם הולך ולוקח הנאה בכוחות עצמו, הרי הוא מלביש את השפע שהורידו לו בגלל האמונה והבטחון שלו ובגלל הצדקה שנתן באותה הנאה שהוא לוקח, ונמצא שהוא מבזבז את שפעו לאותם דברים, וכי יוכל לבזבז בטענות שאינו מקבל את שפעו!?

הנאה תחת הנאה

הוא עומד וצווח: 'עשיתי את כל הסגולות שבעולם,

ברשימת תקנות השמחות שמוצאים בקהילות הקודש יש מקום להוסיף כמה סעיפים...

אמרתי פרשת המן ביום ג' פרשת בשלח, אני לומד שער הבטחון... מדוע אין פרנסתי מצויה? התשובה היא: 'שורש חסרון פרנסה נעוץ במה שאינך שומר על עיניך. ואין פירוש הדבר שכיון שלא שמרת על עיניך לא קיבלת את השפע שהיית צריך לקבל מחמת אמונתך, אלא הפירוש הוא שבאמת קיבלת את השפע המגיע לך, אך הלכת ובזבזת אותו ועכשיו לא נותר לך כלום ביד!'.

זוהי המציאות. הנאות בעולם הזה עולות כסף. אם הלכת ולקחת הנאות, נחשב לך הדבר כאילו משכת את הכסף שקיבלת מחשבון הבנק ונסעת עמו לנופש. על מי תתלונן עכשיו שאין לך לקנות לחם וחלב?

ובחנוני נא בזאת

הנה ברישא דקרא בישיעה כתיב "הלך צדקות ודבר מִיִּשְׁרִים מֵאֵס בְּכָבֶעַ מַעֲשִׂקוֹת וְעָרַץ כְּפִיו מִתְמָן בְּשֹׁחַד אֶטֶם אָזְנוֹ מִמְשָׁע דְּמִים", ורק בסיפא כתיב "וְעֵצָם עֵינָיו מִקְרֹאוֹת בְּרָע". הא לך שהנביא מדבר במי שנוהר שלא לקחת כסף באופן של איסור בשום אופן שבעולם, ויחד עם זה הוא נוהר גם שלא לקחת הנאות באופן של איסור, ועליו אמר: "הוא מְרוֹמֵם יִשְׁכֹּן מִצְדּוֹת סִלְעִים מִשְׁגָּבוֹ לְחֶמּוֹ נִתָּן מִיָּמָיו נֶאֱמָנִים". כשיהיה מחובר להקב"ה, דהיינו שיהיה לו אמונה ובטחון ויתפלל ויתן צדקה, ואם בנוסף לזה ייזהר שלא לגנוב כספים והנאות ממקומות אחרים, בטוח יהיה בפרנסתו!

צריך להחדיר זאת היטב בראש, כי דבר מציאותי הוא, ואדברא, על זה נאמר "ובחנוני נא בזאת". האדם

כתוב בישיעה (כז, טו-טז): "עצם עיניו מראות ברע, הוא מרומים ישכן מצדות סלעים משגבו לחמו נתן מימיו נאמנים". פירש רש"י: "לחמו ניתן" - לא יהא מבקש לחם, כי מן השמים יסיפיקו לו מזון. 'מימיו נאמנים' - מקור מימיו לא יכזב, כלומר זרעו יגדל וכל צרכיו יסופקו!"

הדברים נפלאים! השומר על עיניו בקדושה ובטהרה, מובטח לו שיוספקו לו כל צרכיו עד לאחרון שבהם, ולא יצטרך לבקש כלום מאחרים. ובספה"ק "אמרי נועם" להרה"ק מו"צ יקוב זי"ע"א נתן לזה רמז בפסוק "עוצם עיניו מראות ברע" שמסופי תיבותיו יוצאת המילה "מעות", לומר שהשומר את עיניו, יש לו די מעותיו הצריכות לו!

~ א' ~

תרתי דסתרי

הרב חיד"א בספרו "יוסף תהלות" (תהלים קא) כתב בענין זה דבר נחמד שממנו נבוא בע"ה לביאור עמוק בענייננו: דוד המלך ע"ה אמר "גבה עיניים ורחב לבב אותו לא אוכל", מפרש הרחיד"א: "גבה עיניים" - הוא מי נותן לעיניו לשוטט בארץ ואינו שומר עליה בטהרה, ונמצא שגורם לעצמו עניות (כמו שנאמר למעלה "עוצם עיניו מראות ברע וגו' לחמו נתן מימיו נאמנים", ומכלל הן אתה שומע לאן), ו'רחב לבב' - הוא מי שנותן צדקה ברחבות לבו, ונמצא שמביא על עצמו עשירות כי הצדקה מברכת את הנותן בכמה ברכות. ובכן, מה ייעשה עם מי שמצד אחד אינו שומר על עיניו, ומצד שני מפזר מהונו לאביונים, על זה אמר דוד ע"ה: "אותו לא אוכל" כי הוא תרתי דסתרי אהדדי!

והנה אם נתבונן בזה היטב נמצא דבר פלא: ידוע שיש שני מיני עניים, יש מי שאינו משתכר ולכן הוא שרוי בחובות עצומים, ויש מי שמשתכר היטב, אך הוצאותיו מרובות, ולכן שקוע אף הוא בחובות עצומים, כי מה שנכנס אצלו מיד יוצא.

והבנת הדבר, כי הנה כדי שהשפע יבוא לאדם, עליו להכין את עצמו בראש ובראשונה להיות כלי לקבלת השפע, וזאת על-ידי שיחזק בלבו את האמונה והבטחון בהקב"ה ויתקרב אליו, וכמו כן ירבה בנתינת צדקה, כי זה יהפוך אותו לנותן דוגמת הקב"ה, וכיון שכן יתן לו הקב"ה גם כן בלי גבול על-פי הנהגת ה' צלך, וכן אמרו חז"ל (גיטין ז, א) "אם רואה אדם שמזונותיו מצומצמים - יעשה מהן צדקה", וכן אמרו הצדיקים על הפסוק "פוחת את ידך ומשביע לכל חי רצון" - כשתפתח את ידך ליתן לעניים, הקב"ה יתן לך כדי שבעך!

אולם גם לאחר שכבר הכין האדם את עצמו וקיבל את השפע המגיע לו, אם לא יכלכל את עצמו בדעת, אלא יבזבז את מה שקיבל לדברים מיותרים, יישאר אף הוא בלי מזון ומחיה!

מיני שפע

כאשר הקב"ה מוריד שפע לאדם, איננו מורידו לו בצורת כסף דווקא, אלא הוא יכול להורידו לו בכל מיני אופנים, ובאמת הוא מתלבש כל פעם בלבוש אחר לפי הענין. יתכן שהשפע יתלבש בתפיסת מוחם של בניו כדי שלא יהיו להם קשיים בקריאה והבנה וריכוז, ואז לא יצטרך לשלם הון תועפות למומחים ולמורים פרטיים

'חיסון' (vaccine) מושלם ביותר, ובלי שום תופעות לוואי (side effects), ובסופו של דבר הם מצליחים להמציא חיסון רק 'כמעט' מושלם, לא מושלם ממש, ויש לו מעט תופעות לוואי שיכולות להזיק לאנשים מסוימים. ואם האדם מנסה לעשות את מעשיו בשלמות, קל וחומר שהקב"ה מנסה לעשותם בשלמות, וכיון שהקב"ה אינו מוגבל, בוודאי כל מעשיו שלמים ויפים הם על צד היותר טוב!

המוח החלש של החכור

הנה יש בחור אחד בעל מידות טובות וישרות, אך תפיסת מוחו חלשה מעט, ובשל כך אין מי מחבריו לספסל הלימודים שרוצה ללמוד עמו בחברותא, ואביו עומד נרגז: 'מה חטאתי? מה פשעתי שכל שנה מחדש מחייבים אותו לשכור אברך בדמים שילמד עם בני?'

יעצור האב ויתבונן: 'הלא להקב"ה לא היה שום קושי לברוא את בני עם תפיסה חזקה, והראיה - שהרי ברא כאלה ילדים רבים בעלי מוחות חזקים, וכי היה אכפת לו לברוא עוד אחד עם מוח חזק כזה?!' ועוד זאת יחשוב בליבו: 'הלא הקב"ה יודע עתידות, ואם כן ידע בוודאי בשעה שיצר את בני מבטן מהי ישיבה ומהי חברותא, וכמו כן ידע מה יארע לו לבני אם לא תהיה לו חברותא ולא יצליח בעבור כך בלימודו, אלו ניסיונות יתייצבו בפניו בגלל כך, ואלו ישיבות יציעו לו אשר יתקיים אז 'אוי לי מיצרי או לי מיוצרי'. אם רצה הקב"ה שבני יצליח, הלא היה יכול ליתן לו מוח יותר חזק וזו היה בא הכול על מקומו בשלום, והרי הוא הרבה יותר קל, מלהציע לו לאחר מכן כל ההצעות השונות להצילו מרדת שחת. אין זה אלא שהקב"ה יודע בדיוק רב מה הטוב ביותר עבור האדם, מה טוב לו ומה אין טוב לו, מה יועיל לו ומה יזיק לו, והוא החליט שבשביל תכליתו הרוחני של בנו זה, עדיף לו שיהיה בעל תפיסה חלשה!'

אין לזה הסבר אחר! וכי נבוא לכפור חלילה ולומר שזה תלוי אך ורק בטבע ושכל מי שנולד בתפיסה חלשה הוא מפני שירש אותה מאביו? חוץ ממה שאין הדבר מוכרח, שהרי רואים רבים שהגם שאביהם היה בעל תפיסה חלשה, הם היו עילויים עצומים, הלא דבר זה גופא צריך הסבר - מדוע קבע הקב"ה בסדר הטבע שחוקק מוחם של הבנים יהיה דומה על-פי רוב למוחם של אביהם, והרי לא מצאנו שמחוסר יד יוליד בנים מחוסרי יד. אין זה אלא מפני שהקב"ה יודע את התועלת שבדבר, והוא מבין שבנך יגיע לתכליתו דווקא על-ידי תפיסה חלשה. אבל איך? איננו יודעים! דבר עם הקב"ה!

אבל בוודאי כל מה שה' עושה הוא תכלית השלימות!

(מתוך סדרת השיעורים על 'שער הביטחון' שבספר 'חובות הלבבות', שיעור פ. לשמיעת השיעור המלא, חיינו לקו השיעורים (בא"י), לחצו בכניסתכם למערכת 2 - שיעורי חובות הלבבות, ובחור שיעור 80. שמעו ובטחו!)

הסיבות נמצאות אצל הקב"ה, ולא אצל בני אדם, וכיון שסיבה זו אין לה מקור ברור בפסוקים, לא מנה אותה בין שאר הסיבות. אבל כאן בא המחבר ללמד אותנו איך להרגיל את עצמנו להלכה למעשה במחשבות אלו, ולכן הוא מראה לנו באות ובמופת על-פי הגיון וסבא **שהדבר מוכרח שהקב"ה - ורק הוא לבדו - יודע מה מועיל לו לאדם ומה גורם לו הפסד, ולא יתכן אחרת!**

הארון והמכונה

וכך הוא אומר לנו: הרי מציאות היא, שכל מי שבונה ארון, או מכונה, או כל דבר אחר, מכיר אותו טוב האוד. יכולים אנו לראות גם אצל מחנכים כך, שכאשר רוצים לנקוט באיזה אמצעי מול אחד התלמידים, אם חכמים הם, הם פונים תחילה אל הוריו לקבל מהם תמונה ברורה על הילד. וזאת מפני שהם יודעים שבעוד הם מכירים את הילד רק חודשיים, הוריו מכירים אותו כבר עשר שנים ויודעים בדיוק רב אלו דברים גורמים לו להגיב כך ואלו דברים גורמים לו להגיב כך. ובכן, לאור מציאות זו, אין שום פשט על-פי חשבון שיעלה האדם על דעתו שיש מי שיודע מה טוב בשבילו יותר מהקב"ה שיצר.

ומפני מה ראינו לנכון להדגיש שיסוד זה מיוסד על הגיון ולא על פסוק? משום שכאשר האדם נמצא בעת מצוקה, מוחו מצטמצם, וכמו שכתוב "שמועה טובה תדשן עצצ" (משלי טו, ז) "ורוח נכאה תיבש גרם" (משלי יז, כב), ולכן נחוץ מאוד להועיל לו לחשוב אז בדעתו את המחשבות הנכונות, והנה **מחשבה זו בהיותה בנויה על חשבון פשוט כל-כך, מועילה ביותר לאדם שמוחו מצומצם מחמת צער, ואפילו אם אין לו אז כוחות הנפש להאמין באמונה שלמה מצד שורש האמונה, כשיחשוב שהיות שהקב"ה ברא אותו, בוודאי יודע הוא מה טוב ביותר עבורו - ינוח לו.**

והאמת שהמחשבה שהמחבר הביא בפרק השני, שהקב"ה ליווה את האדם והטיב לו מאז ועד היום, וכלשון הפסוק (תהלים עא, ו): "עליך נסמכתי מבטן ממעי אמי אתה גוזי", היא המוליכה למחשבה זו שאנו עסוקים בה כעת, כי אם האדם יודע שהקב"ה מלווה אותו מאז היותו בבטן אמו, חוץ ממה שהסבא נותנת שיאמין שייטיב לו גם להלאה, היא גם נותנת שיאמין שהקב"ה יודע יותר מכל מה טוב לו.

קל וחומר מאדם

וכעת להלכה למעשה: **הקב"ה עושה את כל מעשיו בשלמות ממש, והראיה - שהרי גם האדם מנסה לעשות את כל מעשיו בשלמות, ומה שמונע אותו, הוא מוגבלות, אשר בגללה אין מעשיו יוצאים מושלמים. וכמו שנוכל לראות לעת כזאת, כאשר הממשלה בכל העולם כולו השקיעו מיליארדים (billions) כדי להמציא**

התקלקלה.

והנה בנוהג שבעולם כשהאדם קונה למשל מכונת כביסה עם אחריות ורואה לאחר שלושה שבועות בלבד שהמכונה מפסיקה לנקות את הבגדים כראוי, מיד הוא מתקשר למוכר ומרים קול זעקה. הנה השאלה הראשונה שהמוכר ישאל אותו בדרך כלל, תהיה: 'מה הבעיה שאתה רואה במכונה?' וכשיענה לו שהפסיקה לנקות את הבגדים, יעבור לשאלה השניה: 'קרה משהו למכונה?' היא קיבלה מכה? העמסת בה בגדים מעבר למותר? שמא חמק איזה צרור לתוך המכונה? אמור לי את האמת! כי אני יודע שכך הוא. אני כבר מוכר מכונה זו עשר שנים, ומעולם לא שמעתי תלונה כזאת... משהו אירע כאן, אמור לי את האמת!'

הקב"ה אומר: 'בראתי את נפשך ישרה. אין זה אומר שאין לך יצר הרע. יש לך, אבל אם תשכיל להתגבר על יצרך, תראה שהמכונה עובדת. לא יהיו לך קושיות, לא תצטרך להתקשר ולהתלונן...'

הקב"ה קיבל אחריות על נפש האדם. לאחר כמה שנים האדם מתקשר ומתלונן: 'הן אמרת שאם אתן מעשר כספים הכל ילך לי כשורה, והנה אני נותן ונותן ושום דבר אינו הולך אצלי כשורה... אני רוצה לשמוע מכלום, שהרי לקחת אחריות... אין הקב"ה נעשה ברוגז עלי, אלא שואל אותי ברוב רחמים: 'אמור נא לי מה עשית עם נפשך שנתתי לך? השתמשת עמה כראוי או לא?'

לשמור על המוצר...

אם האדם אינו דובר שקרים, יאמר למוכר: 'את האמת אגלה לך, כשהמוכר הביא לי את המכונה, היא נפלה והתגלגלה מכל המדרגות הפעלתיות אותה וראיתי שהיא עובדת כראוי, לכן תפסתי בפלך השתיקה, אבל עכשיו שאני רואה שהיא הפסיקה לעבוד כראוי, התקשרתי לראות אולי יתמזל מזלי ואזכה במכונה חדשה חנים אין כסף... יאמר לו המוכר: 'אם כן לא אני השקרן... אנו מבינים אחד את השני... כעת הבה ונראה איך אוכל לעזור לך. אולי אוכל לתקן את המכונה, אולי אוכל למצוא דרך איך לתקנה לך בחינם. אבל תחילה לכל רצוני שיהיה ברור שלא קיבלת מכונה אחרת ממה שביקשת...'

הקב"ה אומר לו לאדם: 'הסתכל רק היכן שאמרתי לך להסתכל. נתתי לך את עיניך כדי שתוכל להתבונן ברבך בשעה שאתה לומד ממנו, וכדי שתוכל להסתכל באותיות התורה, וכדי שתוכל לעזור בהן לאחרים. אך מעבר לזה, אל תזין את עיניך בדברים שעלולים לקלקל את נפשך!'

שמור עליהן כהוגן, וכך יישמר כל השפע!

לכל בשר ואינו רוצה שאנשים ירעבו!

לחם, בנן ובית

אף בספר **"בית אברהם"** (סלאנים פרשת בהעלותך) כתב: "הפרנסה עינו כעין הבדולח, הפרנסה היא כפי שמירת תאות העינים, כל מה שממלא תאותו והנאתו בהסתכלויות אסורות כדרשת חז"ל על הפסוק "טוב מראה עינים מהלך נפש", על ידי זה מנכים לו מפרנסתו (מנכים לו פירושו לאחר שכבר קיבל), ואם שומר עצמו זוכה ומקבל פני השכינה!"

וכן בספר **"דברי ישראל"** (מאדניז כללי אורייתא או' ה) כתב: "כתיב 'האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב', 'לבב' הוא ראשי תיבות 'לחם בגד בית'. אם האדם רואה לשמור על עיניו, אזי ה' יראה לספק לו כל צרכי הגשם שלו!"

האלוקים עשה את האדם ישר

והנה בספר **"חינוך"** כתב על האיסור דלא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם בזה הלשון: "שורש מצוה זו נגלה, כי בזה ישמר האדם מחטאו לה' כל ימיו. והמצוה הזאת באמת יסוד גדול בדת, כי המחשבות הרעות אבות הטומאות, והמעשים ילדיהן, ואם ימות האדם טרם יוליד אין זכר לבנים, נמצאת זאת המניעה שורש שכל הטובות יוצאות ממנה!"

ודע בני ותהא מרגלא בפומך מה שאמרנו זכרונם לברכה (אבות פ"ד מ"ה) "עבירה גוררת עבירה ומצוה גוררת מצוה", שאם תשית דעתך למלאות תאוות הרעה פעם אחת, תימשך אחריה כמה פעמים, ואם תזכה להיות גיבור בארץ לכבוש יצרך ולעצום עיניך מראות ברע פעם אחת, יקל בעיניך לעשות כן כמה פעמים. כי התאוה תמשוך הבשר כמשוך היין אל שותיו, כי הסובאים לא תשבע נפשם לעולם ביין אבל יתאוו אליו תאוה גדולה, ולפי הרגילים נפשם בו תחזק עליהם תאוותם, ולו ישתו שם כוס מים יפוך יקוד אש תאוות היין ויערב להם. כן הדבר הזה, כל איש בהרגילו בתאוות ובהתמידו בהן יחזק עליו יצרו הרע יום יום, ובהמנעו מהם ישמח בחלקו תמיד כל היום, ויראה כי האלוקים עשה את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים ללא תועלת של כלום!"

אין אחריות על שימוש לא הוגן...

פירוש תיבותיו האחרונות אשר מקורם בדברי החכם מכל אדם הוא: האדם בהיוולדו נפשו ישרה וברירה, ומה שרואים אותו בגדלותו עם נפש מפותלת ומסובכת שמביא על עצמה כל מיני מרעין בישין, זה מפני שהמכונה

להודות ולהלל לה' בתוך המצוקה - היתכן?

המצוקה והשירה - הילכו שניהם יחדיו!

הקדמה למעשה

בפרשתינו אנו קוראים: "וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמור, הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אותם כרגע, ויפלו על פניהם ויאמרו א-ל אלוקי הרוחות לכל בשר האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף".

כתב האור החיים^{הק'}: "נתכון לדבר לפניו דברי רצוי המתקבל לפניו, על פי מה שקדם לו בידיעת הדרגת החפץ שיש לבוּרָא, האחד הוא שבח והלל אשר יתנו לו צבא מעלה. למעלה ממנו שבח והלל אשר יתנו לו נשמות הצדיקים משני אוצרות החיים, אוצר אחד של נשמות שעדיין לא באו לעולם הזה שעליהם אמרו ז"ל^(יבמות סב, א) עד שיכלו נשמות שבגוף (גוף הוא אוצר הנשמות), ואוצר שני של נשמות שכבר באו לעולם הזה וחזרו ונתנו באוצר החיים, וכלם נותנים שיר ושבח והודאה לבוּרָא יתעלה שמו בסוד (משלי טז, ד) כל פעל ה' למענהו. למעלה מהם השיר והשבח העולה מהנשמות אשר הם בעולם הזה, אשר הם תוך הבשר, והוא מונעם מהכיר ה', והם מתעצמים לאהב ה' ולשבחו ולהודות לאמארו, זה עליון וחשוק אצל הבורא למעלה מהכל, וכמו שמבארים הדברים בהרחבה בספר הזהר, גם בדבריהם ז"ל".

"ולזה נתחכם משה ורצה ה' בדבר שהוא חפץ בו (כפי שיש דברים שהקב"ה שונא, כפי שאמר בלעם: "אלוקיהם של אלו שונא זימה", כך יש דברים שהוא אוהב. הוא אוהב נשמה שנמצאת בתוך החושך ומשבת אותה משם), ואמר "אלקי הרוחות לכל בשר", שאתה חפץ שאלקותך תהיה לרוחות בזמן שהם בבשר, ואם אתה ממיתם אתה חסר רצון זה, ואין נכון להגביר הדינים שיוסבבו הפסד קבלת אלוקותך לרוחות שבבשר שהוא רום תכלית חשקך!"

דבר הוא שצריך חיזוק תמידי, כי האדם עלול לשכוח אותו. היסוד הוא שכאשר האדם נמצא במצוקה גשמית או רוחנית ומשתמש בכך לומר: 'היה מה שיהיה, אני הולך לשיר להקב"ה...' הקב"ה יורד עם הפמליא של מעלה לשמוע את שירתו. הוא אומר: זה שהוא יכול לומר "טוב ה' לכל ורחמי על כל מעשיו" מתוך מצבו, זה שהוא יכול לומר 'נשמת' אחרי שעבר עליו שבוע קשה ולהודות לה' על אלה אלפי אלפים ויריבי רבבות פעמים הטובות ניסים ונפלאות. האדם אומר כך: 'ניסים ונפלאות בוודאי היו. האם הם היו טובות בשבילי? אני מאמין שכן!' וכיון שהוא נותן על כך הודאה להקב"ה, הוא עושה לו נחת רוח גדולה בזה!

משל

בבית אהרן מביא משל במלך שהיתה לו ציפור שיוצעת לשיר והשתעשע בה. באו עבדיו ואמרו לו: 'מה אתה משתעשע איתה, אנו יודעים לשיר הרבה יותר טוב ממנה'. השיב להם המלך: 'כשאדם שר - אין זה חכמה. כשציפור שרה - זו חכמה גדולה. משתעשע אני עם הציפור בגלל החידוש שבדבר!'

הבנה למעשה

הנמשל הוא שהקב"ה משתעשע ביותר בשירתו של בשר ודם השרוי במצוקה, ואומר למלאכיים: 'חזו בני חביבי דמשתכחין בצערא דלהון'.

וכשהאדם מתעלם ומצער וואמר שירה להקב"ה, עוד לפני שהוא מרגיש תענוג (כי כשהוא מרגיש תענוג, זה כבר לא באותה דרגה...) הוא אומר לעצמו: 'אף שאינני מרגיש, אני מאמין שזה טוב, וכמה שכואב לי וצובט לי ולוחץ לי, אני הולך לומר מזמור לתודה, שוב פעם ושוב פעם. יש ענין לומר י"ג פעמים? אני הולך לומר י"ג פעמים...' אכן מפני מה יש ענין לומר י"ג פעמים? פשוט מאוד, כי בפעם הראשונה זה עדיין לא חודר פנימה. הפעם הראשונה היא רק כלי לפעם השנייה, והשנייה שלישית, וכן הלאה.

לשיר שירה מתוך כאב, הוא חידוש. ידועים דברי השרף מקאצק זיע"א על מה דאיתא בסנהדרין (בבבא דרשב"א) בענין נבוכדנצר הרשע: "אמר רבי יצחק, יוצק זהב רותח לתוך פיו של אותו רשע, שאלמלא בא מלאך וסטרו על פיו, ביקש לגנות כל שירות ותשבחות שאמר דוד בספר תהלים". לכאורה יש לשאול: מדוע בא המלאך וסטרו? וכי מפני שהוא גוי אסור לו לומר שירות ותשבחות להקב"ה? אמר על כך השרף מקאצק: המלאך לא בא לעכב בעדו מלומר שירה, אלא כך נתכוון לומר לו: וכי חכמה היא לומר שירה כשהכל הולך כשורה? קח לך סטירה, הבה ונראה אם תמשיך בשירתך. דוד המלך אומר שירה גם כשהוא מקבל סטירה מצלצלת וגם כשהוא מתגלגל מכל המדרגות, הבה ונראה מה אתך!

ובכן, כשיש לו לאדם הזדמנות כזאת, והלא לכל אחד מאתנו יש אין-ספור הזדמנויות כאלה. לא תמיד מדובר במצב כל-כך מתוח, אבל מדובר עכ"פ במצב של חושך. צריכים אנו להיזכר כל פעם ביסוד הזה, ולחנך בזה הן את עצמנו והן בני ביתנו. עלינו לומר: 'זה לא תלוי במה שמרגישים, אלא במה שעושים. אם האדם עושה, הקב"ה מאיר לו פנים!'

מעשה

ידוע שהרה"ק רבי צבי הירש מרימינוב זיע"א היו לו ח"י בנים, ואת כולם שיכל בחייו. סיפר הגה"צ רבי משה דוב וויינבערגער זצ"ל אב"ד פאיע שה"ייטב לב' זיע"א אחרי נישואיו בעודו רב בסטראפקוב, נסע פעם לנחם את הרצ"ה על פטירת אחד מבניו. כשנכנס ביקש הרצ"ה שיגישו לו כסא, ואז אמר: "אברך! אני רוצה לספר לך סיפור".

מעשה בתוך מעשה

מעשה בפריץ אשר היו לו כמה וכמה בתי מזיגה שהיו מוכרים לאחרים, שנסע פעם בדרך בכרכרתו ההדורה והציץ מהחלון, והנה ראה יהודי צועד בצד הרחוב ושקו על שכמו ומגרנו בוקעות אנחות כבדות. עצר את הכרכרה וביקש מהיהודי לעלות.

היהודי עלה והפריץ התחיל לתהות על קנקנו - "מאין אתה? ממה אתה חי? מה אתה עושה לפרנסתך?" וראה הפריץ שאין לו שום מקור פרנסה ואף לא לחם לאכול. נכמרו עליו רחמיו ואמר לו: "אתן לך אחד מבתי המזיגה שלי, תמכור שם יי"ש לעוברים ולשבים, ואת הכסף תיקח לך!"

היהודי סבר וקיבל, נכנס לבית המזיגה, ומזלו האיר לו, ועד מהרה נהפך לעשיר גדול. באחד הימים קרא לו הפריץ ואמר לו: "אני רוצה להוציא ממך את בית המזיגה". ונימק: "שעתו ראיני שאין לך מה לאכול ועורך נצמד לבשרך, לכן נתתי לך את בית המזיגה שלי בחינם, אך כעת שהתעשרת, מדוע תחזיק בבית המזיגה שלי בחינם? קח את הכסף ומצוא לך עסק אחר!"

הבנה למעשה בתוך מעשה

אמר הרצ"ה לייטב לב: "הבה ונתבונן! האם היהודי בא בטענות על הפריץ? הרי הוא זה שנתן לו את בית המזיגה ועל ידו נתעשר, ואף שעכשיו הפריץ חוזר ומוציאו מידו, אין לו מה להתרעם עליו, כי הוא מבין שהוא זה שעזר לו להתעשר ועכשיו הוא אומר לו: "קום עמוד לבדך על רגליך!"

הבנה למעשה

"אברך!" - סיים הרצ"ה - "ה' נתן ה' לקח" - הוא נתן לי עוד ועוד, הוא נתן לי מדרגות, הוא נתן לי הצלחות, ועכשיו הוא רוצה לראות אם אני כבר יכול לעמוד על הרגליים!"

והתלהב מזה הרצ"ה כל-כך, עד שנעמד על רגליו והתחיל לרקוד. ה"ייטב לב' אמר: הוא רקד בכל כוחו כשהוא עם הגרביים לבד (כי היה בימי האבלות האסורים בנעילת הסנדל).

הרי ידוע שמרש"י במסכת סוכה מוכח שבימי האבלות אין האדם צריך להיות בעצבות. אם האדם שרוי אז בעצבות, זו בגלל החלטה אישית שלו. על פי תורה אין שום ענין להיות אז בעצבות. אנו אמנם מבינים אותו היטב, אבל אין לזה ציווי.

לענייננו, אם יש דבר שמסב תענוג להקב"ה יותר מהתענוג שהוא מקבל מעבודת המלאכים, יש לזה משמעות גדלה לגבי התעלות האדם. המשמעות היא שעבודה זו שהאדם עושה היא עבודה הגדולה מעבודת המלאכים, ואם כן היא מותרת רשום אדיר על האדם, ויש לזה כח עצום לסייע לו להתקדם הלאה. זה פותח לו את השערים לתורה וגורם לו להיות פרה ורבה ולהשכיל מה יש לו לעשות בחייו. הן כך אנו יודעים ששמחת האדם אף גם במצוקתו יכולה להמשיך לו רפואה, ואף הרופאים מעידים על כך, ואם כך הוא לגבי רפואת הגוף, בוודאי שהוא כך לגבי כל סוג רפואת הנפש שהאדם צריך. וכבר אמרו דורשי רשומות על הפסוק "כי בשמחה תצאו" - שהאדם יכול לצאת מכל המצוקות והמצרים על-ידי השמחה בכל מצב.

אחת מהמתנות הנפלאות ביותר היא שהאדם יכול לתת לבני ביתו. לא על-ידי שיכריח אותם לשמוח במצוקותיהם, אלא על-ידי שיתנהג כך הוא במצוקותיו. כשיראו בני ביתו כי נפל עליו דבר קשה שזעזע אותו, וכעבור כמה רגעים, התנער ואמר: 'הולכים עכשיו לשיר לרשב"ע, נשתה לחיים ונצא ברכידה!' זה יחנך אותם להתנהג כן אף הם יאיר בהם אמונה לדורות!